

Les Coves i la crisi del barroc (1592-1703): divagacions urbanístiques

Josep-Antoni Domingo i Borràs

La configuració urbanística de la vila de les Coves sota el barroc ofereix poques novetats en comparar-la amb temps anteriors. Ja hem vist com aquesta època no és pas de creixement demogràfic sinó més bé de retracció i decadència, així doncs cal defugir tota possibilitat d'expansió i ordenació urbanística, per això és ben probable pensar que la vila mantingués la mateixa fesomia i xarxa de carrers heretada des de finals del segle XV: tota ella envoltada per la murada estenent-se sobre l'espai comprés entre la galta de cases altes de l'actual carrer dels Desemparats i les baixes de l'actual sant Roc i sant Joaquim, i en altre sentit des de la Roca Tallada fins a eixe gran espai obert format per les places de l'Església i d'Espanya, exercint la funció de centre la plaça del Mercat, cruïlla de les artèries principals: el camí Reial que entrava a la vila pels portalets avui desapareguts i el carrer que des del portalet actual pujava fins l'església vella. En poques paraules, res de nou. Ara bé, la documentació utilitzada (Arxiu del Regne de València, lligall 901, caixa 2371/72 i lligall 934, caixa 2485) si que ens il·lustra respecte a uns quants topònims i també sobre els voltants més pròxims a la vila que mereixen ser comentats.

Com vila murada que era l'accés a ella s'hi practicava a través dels portalets. La documentació ens n'adona els seus noms exactes: en 1617 era conegut com *portal de la font* l'actualment desaparegut, situat junt a l'hospital ben a prop de la font de la vila, el mateix que en 1628 també l'anomenaven *portal de la torreta*; igualment en 1617 és citat el desaparegut *portal de la ferreria*, on tenia sa casa-ferreria Francesc Ferrer, junt a l'actual plaça d'Espanya, marcant els dos el trajecte urbà de l'antic camí reial, segmentat en dos carrers que en 1619 són designats com *carrer Major*, -l'actual de sant Roc-, (observeu que ja ha perdut el nom de carrer de les Tendes amb que es coneixia en 1518, cent anys abans, la qual cosa ens connecta amb la situació de ruralització creixent del barroc), i *carrer de Bonaire* o *carrer del portal de la Torreta* per referir-se a l'actual carrer sant Joaquim. El tercer portalet, l'únic existent, -heroi resistent al pas del temps, a les incúries i a les destructores petites!-, era designat en 1616 com *portal de la carnisseria*, cosa més que lògica doncs era el que facilitava el trànsit entre el mercat i l'antiga carnisseria -l'escorxador- situada fora de la vila, tot just al cantó oposat en diagonal on han tingut i tenen els senyors Besalduch el seu obrador i establiment de carnisseria. És

ara per ara l'únic referent per a un vestigi històric.

Pel que fa als carrers transversals a l'eix descrit és citat en 1617 el *carrer Major que puja a l'Església*, és a dir, el que avui anomenem carrer d'En Jordà -rememorant potser la nissaga dels cavallers tortosins en Ramon de Pere Jordà, en Pere Ramon de Jordà i en Gregori Jordà, qui successivament entre 1548 i 1625 posseïren el molí del Consell, el qual transferiren de bell nou al Consell de la Vila pel preu de 1500 lliures, el mateix amb que l'havien adquirit-; observeu però com amb els apel·latius de *Major* està remarcant-se la nervadura principal de la xarxa urbana d'aleshores. També s'hi fa esment del *carrer que puja al Forn*, en referir-se a l'actual carrer del Forn Vell.

Respecte a edificis singulars són mencionats la casa del Comanador, la casa i sala del Consell de la Vila i l'Església, i de l'interior d'aquesta ens dona algun detall en 1618 com que comptava amb banes per asseure's el poble, que hi havia un banc en lloc preeminent per als oficials de la Vila (Justícia, Jurats i Mostassaf) tot precisant el banc del Batlle "*que està pujant devés lo altar major a mà esquerra...*". A més a més de la important informació que hi havia un cor alt, deduïda de la relació que fa un testimoni a un procés judicial: "*...se n'hixquè del banch hon havia estat... y se'n pugà al cor... y dix al dit que baixàs... y se asomà a la barana del dit cor...*".

Els voltants de la vila són mínimament descrits en 1617 des d'una posició estant davant del mateix portal de la ferreria. Són citats *lo arraval de la present vila*, -ben segur que es tracta del raval de la Moreria-, els *ferreginals* per on entre discorria el *camí reial*, prop del qual hi eren els *corrals* dels ramats, que aconduïa cap a la *font d'en Company*.

Una important novetat són les notícies respecte a l'ermita de sant Vicent. En 28 d'octubre de 1617, dos imputats en un procés tracten de justificar el dolent estat de les finances públiques de la vila declarant: "*...perquè ara stà més carregada és per la obra de la hermita de sant Vincent...*", i l'altre encara aclareix un poc més: "*...además de acò lo Consell determinà ques fes una hermita sots invocació del gloriós sanct Vincent Ferrer en la obra de la qual hi ha fins huy gastades poch més o menys huyt-centes lliures o més, y no stà acabada, que costarà més de mil cinh-centes lliures...*". Repetim que el document és especialment important per quant permet deduir què l'any de 1614 que figura a la clau de l'arc de la porta és realment la data de començament de l'obra.